

Posudek oponenta na diplomovou práci H. Petákové *e tina jako zdroj obohacení české slovní zásoby*

Posuzovaná diplomová práce zkoumá české výpůjčky v e-tině. Materiálovou bází je excerpce dvou etymologických slovníků: Rejzkova a Holubova-Lyerova, kompletní excerpce je prezentována ve formě abecedně seřazených tabulek v příloze, zabírajících 50 stran. Autorka zohledňuje nejen původní výpůjčky (kterých je velmi málo), ale i přejímky přes zprostředkující jazyk, nejčastěji latinu a němčinu (ty tvoří v t-čině materiál). Téma je poměrně náročné, mj. pro kontinuitu české církevní slovanské tradice na českém území. Autorka při zpracování prokázala svou kompetenci v e-tině, klasifikuje grecismy podle stylistických a sémantických kritérií, sleduje jejich formální adaptaci.

Formální stránka práce je zcela vyhovující. Překlepy jsou ojedinělé (třeba apozice s árkou v úvodním prohlášení, nadbytečná mezera před pozn. 4 na s. 8, zřejmě *Svobodova* místo *Svobodová* v pozn. 19 a 20, dále na s. 15 *pak bylo pak*, s. 17 *p epokládat; pokrytec, pokrytec*, pozn. 80, 84, 85 mají mírně odlišný formát citace nakladatelských údajů oproti jiným, například pozn. 79; na s. 43 *hermafrodi*; s. 45 *zbývali* místo *zabývali*, u Pokorného na s. 49 se uvádí jen jedna stránka; na s. 49 má být *Boje o zítěk* kurzivou, v příloze na s. IV je *Rac-hitida*. Podoba *pokní enec* na s. 17 by měla být uvedena ve slovníkovém tvaru kr. 1300, tj. před příhláskou. Není jasné, proč autorka pí-e ve frazémeh *achillova pata, tantalova muka, pando iná skříka, ikar v pád* nebo *augiá-v chlév* (s. 43) malé písmeno.

K obsahové stránce mám tyto připomínky a podněty:

1. Drobnosti: u slova *amen* (s. 36) se uvažuje o cestě hebr. > e. > stsl. > ., ale cesta do e-tiny byla podle tabulky v příloze hebr. > e. > lat. > . Není zde nutné předpokládat stsl. prostědnictví, i když stsl. jistě slovo také přejala. Podobně je tomu asi u slova *papež*: na s. 35 se předpokládá přejímka ze stsl. do e-tiny, ale slovo existovalo v zsl. dialektu (jako přejímka ze sthn.) už v předcyrilometodské době. Stejně i *mamon* (s. 36) nepřišlo do st. přes stsl., ale je to přejímka dolofená ve st. z 15. stol. z pozdní lat. podoby, snad přes něm. (Rejzek). Podobně u slov *anjel, apo-tol, evanjelista* říká Havránek (*Vývoj spisovného jazyka českého*, s. 15), že do přejímky z latiny (srov. v diplomové práci na s. 45: slova *and l, apo-tol, evanjelium* měla podle autorky přejít do e-tiny prostědnictvím stsl., ale na s. 35 se slovo *and l* uvádí mezi lexikálními jednotkami přejatými do . z lat.). Ojediněle není jasné řádové hierarchizace: kap. 7.1.1 *Lexikální jednotky spisovné*, 7.1.2 *Lexikální jednotky odborné*, 7.1.3 *Lexikální jednotky archaické a knižní* jsou na stejné úrovni, ale všechny skupiny jsou součástí spisovného jazyka. Na s. 19 autorka pí-e, že v 15. stol. e-tina získává šlávné místo ... v bohoslužbách, ale o tom pochybuji.

2. Není zcela jasný autorinčin zábor: excerpce dva etymologické slovníky jsou asné e-tiny, ale zároveň v ní je kap. 3 přejímání z e-tiny v jednotlivých obdobích vývoje e-tiny. Při tomto pojetí však dochází k tomu, že řada staro-českých a středně-českých slov autorce unikla, protože tato slova nepřišla do současných e-tiny. Některé jednotky s náslovím *a-* z Vokabuláře webového, u nichž je zmíněna e-tina (v t-činou ne jako původní zdrojový jazyk) a která chybí v excerpci: *abestok, achátes, akolyta, apostata, arcibiskup, arcipřítel, aspalt, atanor*. Další lexikální jednotky by autorce dodala excerpce Machkova slovníku, který kupodivu není v práci konzultován vůbec, například *androdamant* (st. *andromand*) dovozuje Machek k . a , a excerpce Kopečného-Holubova slovníku, například *archív* (to má i Rejzek a Lyer-Holub, ale v excerpci chybí), *alchymie* (kontaminace druhé složky s . *chymeí*) ad. I kdyžby se autorka chtěla opírat jen o současnou e-tinu, dodal by jí další materiál například *Slovník spisovné e-tiny*, v něm je třeba u hesla *adamita* uvedena jako zdrojový jazyk e-tina, u *almanach* jde údajně o směr egypt-tina > e. > . (souvislost s e-tinou připomíná i Rejzek). Mezery v excerpci pak vedou i k mezerám v nichž další kapitoly zabývající se formální adaptací, diplomantka sleduje kolísání feminin na *-is*

(*synopsis/synopse, arthritis/artritida*), ale ufl nikoliv nap . historické kolísání p ejímek mezi *ja*-kmeny a *ja*-kmeny u slov, která do excerptce zahrnula, jako *apologie, astrologie*.

3. K p edchozí p ipomínce se váfle i dal-í: za ne zcela uspokojiv a vyvážlen zpracovanou povafluji kap. 4 o eské receptci e tiny. Je zde jednak z etelná nevyvážlenost, kdyfl se nap . vnímání e tiny v Blahoslavov gramatice v nují t i ádky (citace z ní je p itom p evzata ze sekundární literatury), kdeftto velká pozornost se v nuje Třfa íkovi a Kollárovi (s. 27-34), jimifl nicmén rozbor kon í. Dal-í d leflitá díla zmi ující e tinu v-ak chyb jí: Geleni v *Lexicon symphonum*, zmínka o Rosov *Thesauru* s etymologizacemi odvolávajícími se na e tinu (nap . u slova *rád* uvádí: *šconvenit cum Graeco, ō, tj.*), zp sob uvád ní grecism v Bibli kralické (nap . kalk *rukovod* za v marginálii ke Sk 13,11 nebo ababetou vysázené v marginálii k Iz 25,8) nebo u Balbína, k nimfl existuje i studie L. Udolpha *Graeca bei Bohuslaus Balbinus* (in: Harder, H.-B. /ed./, *Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern*, Köln ó Wien: Böhlau, 1988, s. 341-365). Diskutovalo se ostatn í o znalosti e tiny u mnich Sázavského klá-tera (M. Vep ek: K otázce vlivu e tiny na slovanské písemnictví p emyslovských ech v 10. a 11. století) a ve 14. stol. u p ekladatel st . bible (P. Freitinger), autorka v-ak za íná, pro m z nejasných d vod , afl raným novov kem. Jinde (s. 19) se v-ak stru n zmi uje o Husovi i o traktátu *De orthographia bohemica*, nicmén zmínky o e tin autorka neuvádí, nebo se v této souvislosti odvolává jen na p ehledové d jiny Cu ínovy. Autor traktátu p itom eky zmi uje p i nedostate nosti latinky pro zápis e-tiny p ed dal-ími na prvním míst (*latine non sufficiunt litere sicut nec grecis[,] Iudeis et Theotonicis ceterisque ydiomatibus sufficiunt* fol. 35r, Schröpferova edice, s. 58).

Shrnuji: Diplomová práce H. Petákové je solidním pokusem o zmapování eckých výp j ek do e-tiny, a to z perspektivy sou asné spisovné e-tiny. Práce je formáln tém bezvadná, problémy jsou v-ak s n kterými aspekty zpracování (asový záb r, nevyrovnanosti v kapitolách, mezery v excerptci). Práci doporu uji k obhajob a hodnotím stupn m velmi dobre.

Praha 5. 9. 2015

PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.